

فضایل کلی ماه رمضان

در بین ماه های سال قمری، ماه رمضان، از قداست و جایگاه ویژه ای برخوردار است چنانکه در دعای مخصوص آن می خوانیم:

«...و هذا شهر عظمته و کرمته و شرفته و فضله علی الشهور...»؛ (اقبال الاعمال/24)

«و رمضان، ماهی است که او را عظمت و کرامت و شرافت، و فضیلت دادی، نسبت به ماه های دیگر.»

رسول خدا (صلی الله علیه وآله) می فرماید: «اگر کسی در این ماه، یک آیه از قرآن، تلاوت کند، ثوابش مثل کسی است که در غیر ماه رمضان، یک بار قرآن را ختم کرده باشد.» (امالی صدوق/93)

از امام صادق (علیه السلام) نیز درباره ماه رمضان نقل شده است: «هرکس در ماه رمضان، صدقه ای بدهد خداوند هفتاد نوع، بلا را از او دور می کند.» (بحار/ 93/316)

حضرت علی (علیه السلام) از پیامبر خاتم (صلی الله علیه وآله) نقل می فرماید: «هیچ مؤمنی نیست که ماه

رمضان را، به حساب خدا، روزه بگیرد، مگر آن که خدای تبارک و تعالی، هفت خصلت را برای او لازم گرداند، هرچه حرام در پیکرش باشد محو و ذوب گرداند. به رحمت خدای عزوجل نزدیک می شود. (با روزه خویش) خطای پدرش حضرت آدم را می پوشاند. خداوند لحظات جان دادن را، برای او، آسان کند. از گرسنگی و تشنگی روز قیامت در امان است. خدای عزوجل از خوراکی های لذیذ بهشتی او را نصیب دهد. و بالاخره خدای عزوجل، برائت و بیزاری از آتش دوزخ را به او عطا فرماید. (پرسش کننده در این حدیث مفصل، عالم یهودی بود) که عرض کرد راست گفتی ای محمد.» (من لایحضر صدوق/2/74)

ماه مبارک رمضان علاوه بر این که ماه عبودیت و بندگی، و ماه غفران و رحمت الهی است، از جهات دیگر نیز حائز اهمیت است:

1. ماه رمضان، ماه نزول قرآن

اولین ویژگی و امتیاز ماه مبارک رمضان، نزول قرآن کریم بر قلب نازنین پیامبر خدا(صلی الله علیه وآله) برای نجات و هدایت انسان ها در این ماه پربرکت است چنانکه خدای سبحان می فرماید: «ماه رمضان، ماهی است که قرآن به عنوان راهنمایی مردم و نشانه های هدایت و فرق میان حق و باطل در آن، نازل شده است.» (بقره/185) در آیه دیگر می فرماید: «ما قرآن را در شب مبارک فرو فرستادیم.» (دخان/2)

2. شب قدر و تعیین سرنوشت

دومین ویژگی که باعث فضیلت ماه مبارک رمضان شده است، قرارگرفتن شب قدر و تعیین سرنوشت، در ماه رمضان است. چنانکه در سوره قدر می خوانیم: «ما آن {قرآن} را، در شب قدر، نازل کردیم. و تو، چه می دانی شب قدر چیست؟ شب قدر {در مقام و مرتبه} از هزار ماه، بهتر و بالاتر است.»

ظاهراً مراد از قدر، تقدیر و تعیین و اندازه گیری است، خدای تعالی در آن شب، حوادث یکسال {از آن شب تا شب قدر سال آینده} را تقدیر می نماید، زنگی و مرگ، رزق، سعادت و شقاوت و چیزهایی از این قبیل را مقدر می سازد. (تفسیر المیزان ذیل آیه)

امام باقر (علیه السلام) در جواب سؤال از معنای آیه «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ» می فرماید: «شب قدر که همه ساله در ماه رمضان در دهه آخرش، تجدید می شود، شبی است که قرآن، جز در آن شب، نازل نشده، و آن شبی است که خدای تعالی درباره اش فرموده: «فِيهَا يُفَرَّقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ» در آن شب، هر حادثه ای که باید در طول آن

سال، واقع گردد، تقدیر می شود، چه خیر و چه شر، چه طاعت و چه معصیت، و چه فرزندی که قرار است متولد شود، و یا اجلی که بناست فرا رسد، و یا رزقی که قرار است (تنگ و یا وسیع) برسد، پس آنچه در این شب، مقدر شود، و قضایش رانده شود، قضایی حتمی است، ولی در عین حال، مشیت خدای تعالی در آنها محفوظ است.» (کافی / 4/751)

منظور امام از این که فرمود: «ولی در عین حال مشیت خدای تعالی در آن ها محفوظ است» این است که قدرت خداوند همیشه مطلق است، او هر زمان، هر کاری را بخواهد در توانش هست، هر چند قبلاً خلاف آن را حتمی کرده باشد، و خلاصه حتمی کردن یک امر، قدرت مطلقه خداوند را مقید نمی کند، او می تواند قضای حتمی خود را نقض نماید هر چند که هیچ وقت چنین کاری را نمی کند.

ویژگی ها و آداب ماه رمضان

حضرت موسی (علیه السلام) در مناجات با خدای سبحان، می فرماید: «خداوندا! می خواهم به تو نزدیک شوم، فرمود: قرب من، برای کسی است که شب قدر، بیدار شود. گفت: خداوندا! رحمتت را می خواهم، فرمود: رحمتم برای کسی است که در شب قدر به مسکینان رحمت کند. گفت: خداوندا! جواز گذشتن از صراط را از تومی خواهم، فرمود: جواز صراط برای کسی است که در شب قدر، صدقه ای بدهد. گفت: خداوندا! از درختان بهشت و از میوه هایش می خواهم، فرمود: آن ها برای کسی است که در شب قدر، تسبیح کند.

گفت: خداوندا! رهایی از جهنم را می خواهم، فرمود: رهایی از جهنم برای کسی است که در شب قدر، استغفار کند. گفت: خداوندا! خشنودی تو را می خواهم، فرمود: خشنودی من برای کسی است که در شب قدر، دو رکعت نماز بگذارد.» (مستدرک الوسائل نوری 7/754)

3. ماه رمضان و نزول ملائکه و روح

سومین ویژگی ماه مبارک رمضان، نزول ملائکه و روح در شب قدر و ماه مبارک رمضان است.

«فرشتگان و روح در آن شب به اذن پروردگارشان برای {تقدیر} هرکاری نازل می شوند، شبی است پر از سلامت {و برکت و رحمت} تا طلوع صبح.» (قدر 4 و 5)

ابن عباس از رسول خدا (صلی الله علیه وآله) روایات کرده است که فرمود: «وقتی شب قدر می شود، ملائکه ای

که ساکن درسدره المنتهی هستند و جبرئیل، یکی از ایشان است، نازل می شوند، درحالی که جبرئیل به اتفاق سایر ساکن نامبرده، پرچم هایی را، به همراه دارند، یک پرچم، بالای قبر من، و یکی بر بالای بیت المقدس، و پرچمی درمسجد الحرام و پرچمی برطورسینا، نصب می کنند، و هیچ مؤمن و مؤمنه ای در این نقاط نمی ماند مگر آن که جبرئیل به او سلام می کند، مگر کسی که دائم الخمر و یا معتاد به خوردن گوشت خوک و یا زعفران مالیدن به بدن خود باشد.» (تأویل الآیات الظاهره، استرآبادی، ص 790)

4. ماه رمضان ماه میهمانی و ضیافت الهی

نزول قرآن، وقوع شب قدر، نزول ملائکه و روح، تقدیر سرنوشت و... هرکدام مائده های آسمانی و غذاهای معنوی است و سبب شده ماه مبارک رمضان، به عنوان ماه ضیافت و میهمانی الهی، نامگذاری شود، لذا پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) در آستانه ماه مبارک رمضان، این گونه می فرماید: «ای مردم! ماه با برکت و رحمت و آمرزش، به شما روی آورده است، این ماه، نزد خدا بهترین ماه است و روزهایش، بهترین روزها و شب هایش، بهترین شب ها، و ساعاتش بهترین ساعات. دراین ماه، شما به میهمانی خدا، دعوت شده اید و در زمزه بهره مند از کرامت خداوند، قرارگرفته اید. دراین ماه نفس های شما، تسبیح خداست، و خواب شما، عبادت است و اعمال شما، پذیرفته، و دعايتان به اجابت می رسد...» (المصباح کفعمی/ص 336)

امام صادق (علیه السلام) نیز به فرزندانش در مورد ماه رمضان این گونه سفارش می نماید: «جان های خود را به تلاش و کوشش وادارید؛ زیرا در این ماه، روزی ها قسمت و اجل ها نوشته می شود و در آن، نام میهمانان خدا که بر او، وارد می شوند، نوشته می گردد و درآن، شبی است که عبادت در آن، از عبادت هزار ماه بهتر است.» (بحار/93/573)

با توجه به بیانات پیامبر (صلی الله علیه وآله)، ماه مبارک رمضان ماه ضیافت و میهمانی است، در این ضیافت پرشکوه و بی نظیر، صاحب خانه و میزبان، پروردگار جهان و میهمانان، بندگان فقیر و محتاج خدای سبحان، هستند و غذاهای لذت بخش این سفره رنگین و منحصر به فرد مائده های آسمانی: روزه داری وچشم پوشی از لذائذ دنیوی، تلاوت قرآن، احیاء و شب زنده داری، دعا و نیایش، طلب غفران و رحمت الهی و... است و ثمره ای که انتظار می رود از این میهمانی پرشکوه و بی سابقه، عاید حال میهمانان شود، تقوای الهی است چنانکه خدا سبحان می فرماید:

«ای افرادی که ایمان آورده اید، روزه بر شما نوشته شد، آن چنان که بر کسانی که قبل از شما بود، نوشته شده بود، باشد که پرهیزگار شوید.» (بقره/381)

آداب حضور در ضیافت الهی

در زندگی دنیا اگر روزی، انسان به میهمانی، دعوت شود، دعوت شدگان با توجه به مقام و موقعیت صاحب خانه و میزبان و با درنظر داشتن میهمانان دیگر، خود را برای شرکت در میهمانی، آماده می کنند، اگر صاحب خانه و میزبان، شخصیت معتبر اجتماعی داشته باشد، میهمانان با وقار، هیئت و هیبت خاصی، وارد مجلس شده و در طول جلسه و جریان میهمانی نیز باتوجه به شخصیت میزبان و بزرگان دیگری که در جلسه حضور دارند، در نشست و برخاست، غذا خوردن و صحبت کردن، دقت به خرج می دهند تا با حرکات اضافی، صحبت های بی مورد و... باعث مضحکه دیگران قرار نگیرند.

حال سؤال این است که در ضیافت و میهمانی بی سابقه، مجلل و پر شکوه ماه مبارک رمضان، میهمانان، با چه شرایطی وارد ماه رمضان این بزم الهی شوند و چه ویژگی هایی را باید در ماه رمضان رعایت کنند تا بتوانند استفاده و لذت کافی برده، نتیجه مورد انتظار را به دست آورند؟

در جملات و کلماتی که از حضرت رسول(صلی الله علیه وآله) و امامان معصوم(علیه السلام) نقل شده است، ویژگی میهمانان الهی، بیان شده است که به چند مورد آن، اشاره می شود:

پیامبر (صلی الله علیه وآله) خطاب به جابر می فرماید: «ای جابر! در ماه رمضان، هر کسی، روز آن را روزه بدارد و جزئی از شبش را به عبادت بپردازد، و شکم و شرمگاه خویش را، پاک نگه دارد، و زبانش را حفظ کند، همان طوری که از این ماه، خارج می شود از گناهان خویش خارج می شود. جابر عرض کرد: ای رسول خدا! این حدیث، چه زیباست! رسول خدا فرمود: و رعایت شروط آن، چه سخت است!» (کافی/4/78)

در حدیث دیگری می خوانیم: «رسول خدا (صلی الله علیه وآله) مطلع شد زنی با زبان روزه، به خدمتکار خود، دشنام داده است، رسول خدا (صلی الله علیه وآله) او را دعوت کرد و غذائی پیش او گذاشت، آن زن گفت: من روزه هستم. رسول خدا (صلی الله علیه وآله) فرمود: چگونه روزه هستی که کنیزت را دشنام می دهی؟ روزه فقط خودداری از خوردن و آشامیدن نیست، بلکه خداوند آن را علاوه بر این دو، مانع کارها و سخنان زشت که روزه را بی اثر می کند، قرار داده است، وه که چه اندک هستند روزه داران و چه بسیارند کسانی که گرسنگی می کشند.» (همان/78)

در جای دیگر می فرماید: «خدای عزوجل می فرماید: «کسی که جوارح و اندام خود را از حرام های من، روزه ندارد؛ چه حاجت که به خاطر من از خوردن و آشامیدن خودداری ورزد.» (الفردوس/5/242)

حضرت زهرا (سلام الله علیها) می فرماید: «اگر روزه دار، زبان و گوش و چشم و اعضا و جوارح خود را، نگه ندارد، روزه به چه کار او می آید.» (مستدرک الوسائل/7/663)

از امام صادق (علیه السلام) در درباره ماه مبارک رمضان نقل شده است: «هرگاه روزه گرفتی، گوش و چشمت را از حرام، روزه بدار و همه اعضا و اندامت را از زشتی و پرگویی و اذیت کردن خدمتکارت باز دار. باید وقار روزه در تو باشد، تا می توانی، خاموش باش، مگر از ذکر خدا، و روزی که روزه داری با روزی که روزه نداری، یکسان نباشد، از

خندیدن با صدای بلند، دوری کن؛ زیرا خداوند این کارها را دشمن داند.» (بحار/292/93)

در جای دیگر می فرماید: «هرگاه روزه گرفتی، باید گوش و چشم و مو و پوستت نیز روزه داشته باشد. آن حضرت اعضای دیگری را نیز برشمرد و فرمود: روزی که روزه داری با روزی که روزه نداری، یکسان نباشد.» (کافی/4/78)

امام سجاد (علیه السلام) در دعای خود، هنگام حلول ماه مبارک رمضان، این گونه مناجات می کند: «به وسیله روزه این ماه، یاریمان ده؛ تا اندام خود را، از معاصی تو، نگه داریم و آن ها را به اعمالی واداریم که خشنودی تو را فراهم می آورد، تا با گوش هایمان، سخنان بیهوده نشنویم و با چشمانمان به دیدن چیزهای لهو نشتابیم و دستانمان را به سوی حرام، نگشاییم و با پاهایمان به سوی آنچه منع شده، ره نسپاریم و با شکم هایمان، جز آنچه را، تو حلال کرده ای، در خود جای ندهیم و زبان هایمان، جز به آنچه، تو خبر داده ای و بیان فرموده ای، گویا نشود، و رنج نکشیم، جز برای آنچه به پاداش تو، نزدیک می کند و به جا نیاوریم، مگر چیزی را که از کیفر تو، نگه می دارد.» (صحیفه سجادیه/دعای 44)

آنچه از مجموع احادیث و روایات درباره ماه رمضان به دست می آید، این است که انسان روزه دار برای بهره مند شدن از غفران و رحمت خداوند و استفاده بهتر از ضیافت الهی در ماه مبارک رمضان، علاوه بر خودداری و امساک از خوردن و آشامیدن و دوری از اموری که روزه را باطل می کند، امور دیگری را نیز باید رعایت نماید، تا بتواند در زمره روزه داران واقعی ماه مبارک رمضان قرار گیرد؛ چشم، گوش، زبان، دست و پا و سایر اعضای خود را از ارتکاب به گناه حفظ کند و در چارچوب موازین شرعی، از نعمت های بزرگ خدا استفاده کند.

جای تأسف خواهد بود که انسان در روزهای گرم و نسبتاً بلند تابستان، از خوردن، آشامیدن و اموری که روزه را باطل می نماید خودداری کند ولی با چشم چرانی، نگاه کردن به مناظر شهوت انگیز، رعایت نکردن حجاب و پوشش اسلامی، دروغ، تهمت، غیبت، گوش دادن به موسیقی، آزار و اذیت دیگران، عدم صداقت در معاملات، برخورد ناشایست با ارباب رجوع، بی انضباطی و اخلال در نظم عمومی و... آثار ارزشمند عبادت و روزه داری در ماه رمضان را به کلی، نابود سازد، و یا به حد اقل رساند و مشمول کلام پیامبر (صلی الله علیه و آله) شود که می فرماید: «بسا روزه داری که بهره اش از روزه، گرسنگی و تشنگی است و بسا شب زنده داری که بهره او از عبادت شبانه ای فقط بی خوابی است.» (امالی طوسی/661)